

การพัฒนาโมเดลการจัดการทุนทางวัฒนธรรมล้านนาจากจิตรกรรมสักขาลาย วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่

วิโรจ นาคชาตรี¹

วันที่รับบทความ: 26 สิงหาคม 2568
วันแก้ไขบทความ: 3 ตุลาคม 2568
วันตอบรับบทความ: 14 มกราคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ รูปแบบ และความหมายของลายสักขาลายจากจิตรกรรมฝาผนังวัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ (2) เพื่อพัฒนาโมเดลการจัดการทุนทางวัฒนธรรมสำหรับประยุกต์ใช้ในเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และ (3) ศึกษาแนวทางสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าและบริการ การดำเนินการเป็นการวิจัยและพัฒนาเชิงคุณภาพ ผ่านการวิจัยเอกสาร การสังเกตจิตรกรรมฝาผนัง การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ และการสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผลวิจัยพบว่า จิตรกรรมฝาผนังวัดพระสิงห์เป็นคลังข้อมูลสำคัญของวัฒนธรรมการสักขาลายล้านนา สามารถจำแนกลายสักได้ 4 ประเภทหลัก ซึ่งสะท้อนสถานะทางสังคมและความเชื่อในอดีต สัญลักษณ์สำคัญที่ค้นพบคือ มอม แมว และนกยูง โดยเฉพาะ “มอม” ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นและมีศักยภาพสูงในการต่อยอดเชิงเศรษฐกิจ โดยผู้วิจัยได้พัฒนา “โมเดลการจัดการทุนทางวัฒนธรรมลายสักขาลายล้านนา” ประกอบด้วยฐานข้อมูลลายสักพร้อมการวิเคราะห์ความหมาย ควบคู่กับกรอบการจัดการเชิงจริยธรรมเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ซึ่งโมเดลที่พัฒนาขึ้นสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์องค์ความรู้ที่เสี่ยงต่อการสูญหาย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างศักยภาพของวัฒนธรรมล้านนาในฐานะพลังสร้างสรรค์

คำสำคัญ: ลายสักขาลาย; ทุนทางวัฒนธรรม; เศรษฐกิจสร้างสรรค์; จิตรกรรมฝาผนัง, ล้านนา

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ ภาควิชาปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 282 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

* ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: rojnakhattri@gmail.com

“Development of a Management Model for Lanna Cultural Capital from the Sak Khalai Murals of Wat Phra Singh, Chiang Mai Province”

Received: 26 September 2025

Revised: 3 October 2025

Accepted: 14 January 2026

Wiroj Nakchatri ¹

Abstract

This research aims to (1) study the identity, patterns, and meanings of Sak Khalai (leg tattoos) from the murals of Wat Phra Singh, Chiang Mai, (2) develop a cultural capital management model for application in the creative economy, and (3) propose guidelines for adding value to products and services. The methodology is qualitative research and development, conducted through documentary research, mural observation, in-depth interviews with experts, and focus group discussions with stakeholders. The research found that the Wat Phra Singh murals are a crucial repository of Lanna's Sak Khalai tattoo culture. The tattoos can be classified into four main types that reflect past social statuses and beliefs. Key symbols discovered are the Mom, cat, and peacock, with the “Mom” being recognized as a prominent identity with high potential for economic development. The researcher has developed the “Lanna Sak Khalai Cultural Capital Management Model,” which comprises a database of tattoo patterns with semantic analysis, coupled with an ethical framework for sustainable utilization. The developed model can be used as a tool to preserve at-risk knowledge and applied to create value in Chiang Mai's creative industry, which will help strengthen the potential of Lanna culture as a form of soft power.

Keywords: Sak Khalai; Cultural Capital; Creative Economy; Mural Painting; Lanna

Type of Article: Research Article

¹ Department of Philosophy, Faculty of Humanities, Ramkhamheang University, 282 Ramkhamhaeng Road, Huamark Subdistrict, Bangkok District, Bangkok 10240

* Corresponding author email: rojnakchatri@gmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต่างแข่งขันกันนำเสนอภาพลักษณ์ของตนผ่านอัตลักษณ์และวัฒนธรรม แนวคิด “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ โดยอาศัยองค์ความรู้ ทรัพย์สินทางปัญญา และพื้นฐานทางวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่ม วัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นสามารถพัฒนาไปสู่การเป็น “ซอฟต์พาวเวอร์” (Soft Power) หรืออำนาจในการชักจูงที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจมหาศาลได้ ในขณะที่ดินแดนล้านนามีมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าและมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นหลายประการ หนึ่งในนั้นคือ “การสักขาลาย” ซึ่งในอดีตไม่ได้เป็นเพียงความเชื่อส่วนบุคคล แต่ยังเป็นเครื่องบ่งชี้สถานะทางสังคมและความเป็นชายชาตรี

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันวัฒนธรรมการสักขาลายได้เลือนหายไปมาก องค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบ ความหมาย และนัยยะทางสังคมได้กลายเป็น “ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน” ซึ่งเสี่ยงต่อการสูญหายไปตามกาลเวลา ในขณะที่หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญและสมบูรณ์ที่สุดเกี่ยวกับวัฒนธรรมการสักขาลายกลับถูกบันทึกไว้ในรูปแบบของมรดกที่จับต้องได้ คือ จิตรกรรมฝาผนังในวิหารลายคำ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ จิตรกรรมฝาผนังแห่งนี้เปรียบเสมือนเอกสารทางประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์วรรณาเชิงทัศนวิสัยสำคัญ ที่บันทึกภาพวิถีชีวิตของชาวล้านนาในพุทธศตวรรษที่ 25 ไว้อย่างละเอียด รวมถึงแสดงรูปแบบการสักขาลายประเภทต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน

ดังนั้น ปัญหาสำคัญที่การวิจัยนี้มุ่งแก้ไขคือ การขาด “โมเดลการจัดการ” ที่เป็นระบบสำหรับทุนทางวัฒนธรรมอันประเมินค่ามิได้ซึ่งถูกบันทึกไว้ในจิตรกรรมฝาผนังวัดพระสิงห์ ทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับลายสักขาลายยังคงกระจัดกระจาย ขาดการตีความอย่างเป็นระบบ และไม่มีแนวทางที่ชัดเจนในการนำไปใช้ประโยชน์ในเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างมีจริยธรรมและเคารพต่อรากเหง้าทางวัฒนธรรม การวิจัยนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างสะพานเชื่อมระหว่างมรดกที่จับต้องได้ (จิตรกรรมฝาผนัง) กับมรดกที่จับต้องไม่ได้ (องค์ความรู้เรื่อง การสัก) เพื่อพัฒนากรอบการจัดการที่สามารถอนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรมนี้ไว้ได้อย่างยั่งยืน และปลดล็อกศักยภาพในการสร้างมูลค่าเพิ่มในฐานะซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) ที่เป็นเอกลักษณ์ของเชียงใหม่และล้านนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและรวบรวมอัตลักษณ์ รูปแบบ และความหมายเชิงวัฒนธรรมของลายสักขาลายที่ปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังวัดพระสิงห์
2. เพื่อออกแบบและพัฒนาโมเดลการจัดการทุนทางวัฒนธรรมจากลายสักขาลาย เพื่อการประยุกต์ใช้ในเศรษฐกิจสร้างสรรค์
3. เพื่อศึกษาแนวทางใช้โมเดลการจัดการทุนทางวัฒนธรรมจากลายสักขาลายในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการอย่างเหมาะสมกับบริบทของจังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่และเนื้อหา ศึกษารูปแบบ ความเชื่อ ความหมาย และสัญลักษณ์ของลายสักขาลายที่ปรากฏบนจิตรกรรมฝาผนังภายในวิหารลายคำ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำมาวิเคราะห์และพัฒนาเป็นโมเดลการจัดการทุนทางวัฒนธรรม
2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ล้านนา จิตรกรรมฝาผนังวัดพระสิงห์ ปรากฏท้องถิ่น และครูสักรโบราณในจังหวัดเชียงใหม่ สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ นักออกแบบ และตัวแทนจากหน่วยงานด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่
3. ขอบเขตด้านระยะเวลา งานวิจัยนี้ดำเนินการตั้งแต่ 1 ตุลาคม พุทธศักราช 2566 – 30 กันยายน พุทธศักราช 2567

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. เชิงวิชาการ เกิดองค์ความรู้และฐานข้อมูลลายสักขาลายที่เป็นระบบ และได้โมเดลการจัดการที่สามารถใช้เป็นต้นแบบสำหรับมรดกวัฒนธรรมอื่น ๆ
2. เชิงเศรษฐกิจ เป็นแนวทางสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าและบริการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเสริมสร้างศักยภาพของวัฒนธรรมล้านนาในฐานะซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power)
3. เชิงสังคมและวัฒนธรรม สร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม ช่วยอนุรักษ์องค์ความรู้ที่เสี่ยงต่อการสูญหาย และเสริมสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ตั้งอยู่บนการบูรณาการแนวคิดและทฤษฎีจากหลายสาขาวิชา เพื่อสร้างกรอบการวิเคราะห์ที่ครอบคลุมตั้งแต่การทำความเข้าใจทุนทางวัฒนธรรม การพัฒนากรอบการจัดการ ไปจนถึงการประยุกต์ใช้ในเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์

1) มรดกทางวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องมรดกทางวัฒนธรรมเป็นหัวใจหลักโดยองค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้แบ่งมรดกทางวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภทหลัก ซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงกับวัตถุประสงค์ทางการศึกษา คือ

(1) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ คือ สิ่งปรากฏทางกายภาพ ในงานวิจัยนี้หมายถึง จิตรกรรมฝาผนังในวิหารลายคำ วัดพระสิงห์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และศิลปะ

(2) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ คือ องค์ความรู้ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ในงานวิจัยนี้หมายถึง องค์ความรู้เรื่องการสัก รูปแบบ ความเชื่อ และความหมายที่แฝงอยู่

ในลายสักขาลาย ซึ่งงานวิจัยนี้จะเป็นการสร้างสะพานเชื่อมระหว่างมรดกทั้งสองประเภท โดยใช้หลักฐานที่จับต้องได้ (จิตรกรรม) เพื่อถอดรหัสและอนุรักษ์มรดกที่จับต้องไม่ได้ (องค์ความรู้การสัก)

2) อัตลักษณ์ Hall and du Gay (1996) อธิบายลักษณะของอัตลักษณ์ว่า อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นทางสังคม และเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม โดยที่การสักขาลายในอดีตทำหน้าที่เป็นเครื่องหมายแสดงอัตลักษณ์ที่สำคัญ การศึกษาสามารถพิจารณาได้ 2 แนวทาง คือ

- (1) อัตลักษณ์ที่กำลังเลือนหาย คือ การพิจารณาวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เคยเป็นมาในอดีต ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ของวัฒนธรรมการสักขาลายที่กำลังเลือนหายไปในปัจจุบัน
- (2) อัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ คือ การพิจารณาอัตลักษณ์ในฐานะสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ผ่านสัญลักษณ์ต่างๆ ซึ่งสัมพันธ์กับการนำลวดลายสักมาตีความและประยุกต์ใช้ในบริบทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์

2. แนวคิดเกี่ยวกับอุตสาหกรรมวัฒนธรรมและการจัดการ

1) อุตสาหกรรมวัฒนธรรมและการแปรสภาพเป็นสินค้า แนวคิด "อุตสาหกรรมวัฒนธรรม" ของอดอร์โน และฮอว์เคเมอร์ (Adorno & Horkheimer, 2002) อธิบายถึงกระบวนการที่วัฒนธรรมถูกดึงเข้าสู่กระบวนการผลิตแบบอุตสาหกรรม เพื่อให้กลายเป็นวัตถุแห่งการบริโภค ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับ "กระบวนการแปรเป็นสินค้า" คือ การนำเอาวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม (ความเชื่อ คติ) มาฝังไว้ในวัตถุที่จับต้องได้ (สินค้าและบริการ) และทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า "ทุนทางวัฒนธรรม" อย่างไรก็ตาม กระบวนการนี้มีความท้าทายดังที่วอลเตอร์ เบเนจามิน ชี้ว่า การผลิตซ้ำอาจทำให้ผลงานศิลปะสูญเสียคุณค่าดั้งเดิมหรือ "รัศมี" (Aura) ของมันไป ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่กรอบการจัดการเชิงจริยธรรมในงานวิจัยนี้พยายามแก้ไข

2) การออกแบบผลิตภัณฑ์ เนื่องจากเป้าหมายหนึ่งของงานวิจัยคือการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการ แนวคิดด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์จึงมีความสำคัญ การพัฒนาผลิตภัณฑ์สามารถเน้นได้หลายมิติ เช่น การออกแบบโดยเน้นความงามของรูปร่าง หน้าที่การใช้งานโดยเน้นประโยชน์ใช้สอย หรือนวัตกรรมทางเลือกลวดลาย "มอม" และสัญลักษณ์อื่น ๆ มาต่อยอด จึงต้องอาศัยกระบวนการออกแบบเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในปัจจุบัน

3. แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์และพลังสร้างสรรค์

เศรษฐกิจสร้างสรรค์คือแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การสร้างสรรค์ และทรัพยากรทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม โดยมีทุนทางปัญญา เช่น ทุนทางวัฒนธรรม เป็นปัจจัยสำคัญ สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ "สศช." (NESDB) ได้จำแนกอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ออกเป็น 4 กลุ่ม ซึ่งงานวิจัยนี้เกี่ยวข้องโดยตรงกับกลุ่ม มรดกทางวัฒนธรรม ศิลปะ และงานสร้างสรรค์และออกแบบ เป้าหมายสูงสุดคือการใช้ทุนทางวัฒนธรรมนี้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของประเทศในฐานะพลังสร้างสรรค์ หรือซอฟต์แวร์ (Soft Power) ซึ่งเป็นการสร้าง "ความดึงดูด" เพื่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจและภาพลักษณ์ที่ดีในระดับสากล

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Related Research)

จากการทบทวนวรรณกรรมพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งสนับสนุนและชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการประเมินการศึกษา ดังนี้

พระวิรัตน์ จันทโก (ศรีคำมนตรี) (2550) พบว่าลายสักมีคุณค่าทางสุนทรียะทั้งในมิติของความศักดิ์สิทธิ์และความสวยงาม

ธนวุฒิ ฤทธิ์ช่วย (2560) ศึกษาพบว่า วัฒนธรรมการสักล้านนามีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสื่อสารเพื่อการสืบทอดให้คงอยู่ โดยมีการสร้างลวดลายใหม่ที่ประยุกต์จากลายเก่าเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัย

ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว (2560) ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์การสักขาลายในภาคอีสานเนื่องจากบริบททางสังคมและค่านิยมที่เปลี่ยนไป

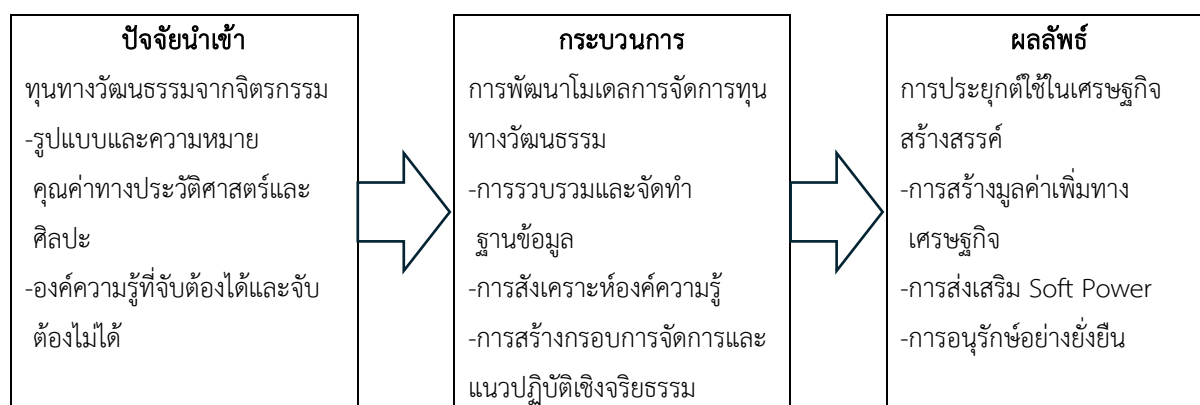
จันทกานต์ สิทธิราชและคณะ (2564) ที่พบว่า อัตลักษณ์การสักลายของชาวไทใหญ่ในแม่ฮ่องสอนได้เลือนหายไปจากค่านิยมของคนรุ่นใหม่ แต่ยังคงพบเห็นในกลุ่มผู้สูงอายุ

พรรษา เครือคล้ายและนพดล อินทร์จันทร์ (2565) ได้ศึกษาการออกแบบผลิตภัณฑ์จากลายสักยันต์ไทยสำหรับคนรุ่นใหม่ พบว่าลายสักที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องมหาอุดและมหานิยม สามารถนำออกแบบเสื้อ กระเป๋าสะพาย หมวก กระเป๋าใส่ธนบัตร และพวงกุญแจ

กมลวรรณ พงษ์กุลและปณต นวลใส (2566) ศึกษาการออกแบบของที่ระลึกจากลายสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท และพบว่า "ลายมอม" เป็นลวดลายที่ผู้บริโภคนิยมนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์มากที่สุด

กฤษฎา พรหมเวชและปรัชญา ชูมนาเสียว (2567) ยืนยันว่าการสักยันต์เป็นหนึ่งในซอฟต์แวร์ของไทยที่ชาวต่างชาติให้ความสนใจ และเสนอแนะให้มีการวางยุทธศาสตร์อย่างเป็นระบบเพื่อส่งเสริมให้เป็นที่รู้จักในระดับสากล ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของงานวิจัยนี้ในการปลดล็อกศักยภาพของลายสักขาลายล้านนา

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

1. จิตรกรรมฝาผนังวัดพระสิงห์มีรูปแบบลายสักขาลายที่หลากหลาย สามารถจำแนกและวิเคราะห์เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงสถานะทางสังคม อัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ และคติความเชื่อของสังคมล้านนาในอดีตได้
2. องค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบ ความหมาย และศาสตร์ของลายสักขาลายที่ได้จากการศึกษาจิตรกรรมฝาผนังวัดพระสิงห์ สามารถนำมาสังเคราะห์และพัฒนาเป็นโมเดลการจัดการทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นระบบได้
3. โมเดลการจัดการทุนทางวัฒนธรรมที่พัฒนาขึ้น จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมการประยุกต์ใช้ลายสักขาลายในเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างมีจริยธรรม สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการ และเสริมสร้างศักยภาพของวัฒนธรรมล้านนาในฐานะ Soft Power ได้

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ประกอบกับกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อสร้างองค์ความรู้และพัฒนาโมเดลสำหรับการจัดการทุนทางวัฒนธรรม ดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น เอกสารทางประวัติศาสตร์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจสร้างสรรค์ และวัฒนธรรมการสักขาล้านนา เพื่อสร้างองค์ความรู้พื้นฐานก่อนการลงภาคสนาม

2. การวิจัยภาคสนาม (Field Research) เป็นการเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่จากจิตรกรรมฝาผนังวัดพระสิงห์ และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านเครื่องมือต่าง ๆ ได้แก่

- 2.1 การสังเกต (Observation) บันทึกข้อมูลรายละเอียดของลวดลายและบริบทที่ปรากฏในจิตรกรรมฝาผนัง

- 2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้แนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

- 2.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) จัดการสนทนากลุ่มย่อยกับตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 3 กลุ่ม จำนวน 50 คน เพื่อรวบรวมความคิดเห็นและมุมมองที่หลากหลายต่อการนำทุนทางวัฒนธรรมไปใช้ประโยชน์

การเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่มหลัก

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลัก ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ล้านนา จิตรกรรมฝาผนังวัดพระสิงห์ ปรากฏท้องถิ่น และครูสักในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีความรู้เกี่ยวกับลายสักขาลายโบราณ
2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วยตัวแทนจากกลุ่มผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ นักออกแบบ และบุคคลจากหน่วยงานด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมด ทั้งจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์และตีความ จากนั้นจึงนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ประกอบรูปภาพและตาราง เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนและตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมจากจิตรกรรมสักขาลายวัดพระสิงห์

จิตรกรรมฝาผนัง ณ วิหารลายคำ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นบันทึกความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่บอกเล่าเรื่องราวจากชาดกนอกนิบาต ได้แก่ สุวรรณสังฆชาดก (สังข์ทอง) และสุวรรณหงส์ แต่แฝงด้วยงานชาติพันธุ์วรรณาเชิงทัศนศึกษา (Visual Ethnography) ของสังคมล้านนาในพุทธศตวรรษที่ 25 ไว้อย่างละเอียด โดยรูปแบบของภาพรอยสักเป็นเครื่องหมายสำคัญในการบ่งบอกอัตลักษณ์ทางสังคม สถานะ และชาติพันธุ์ โดยมีรูปแบบทางศิลปะที่แสดงถึงสกุลช่างพื้นถิ่นล้านนาซึ่งได้รับอิทธิพลจากพม่าและสยาม

ภาพจากฝาผนังทำให้สามารถจำแนกรูปแบบการสักอย่างเป็นระบบ และเปรียบเทียบกับบันทึกทางประวัติศาสตร์ของ คาร์ล บ็อค (Carl Bock) เพื่อทำความเข้าใจการจำแนกกลุ่มคนในอดีตระหว่างคนล้านนาที่สักตั้งแต่เอวถึงเข่า เรียกว่า "ลาวพุงดำ" และคนอีสานที่สักเฉพาะต้นขา เรียกว่า "ลาวพุงขาว" ซึ่งบ่งชี้อัตลักษณ์ของภูมิภาค

ภาพ 2 สักขาลายล้านนา

ที่มา Temples and Elephants (Bock, 1986, p. 163)

จากการวิเคราะห์จิตรกรรมฝาผนัง สามารถจำแนกรูปแบบการสักขาลายที่ปรากฏในวัดพระสิงห์ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมที่ปรากฏในภาพ เช่น กลุ่มทหารหรือองครักษ์มักมีรอยสักแบบ “สักขาดำทึบ” และ “สักขาลายดำเน้นรูป” ในขณะที่ชาวบ้านทั่วไปมีรอยสักแบบ “สักขาลายเส้นระยະรูป” ภาพลายสักจึง

เผยให้เห็นฐานานุรูปทางสังคมที่ถูกเข้ารหัสไว้บนผิวหนังของบุคคลในภาพจิตรกรรม โดยมี “มอม” เป็นภาพสำคัญที่สุดและปรากฏในทุกชั้น

ภาพ 3 ทหารสักขาลายดำทึบและดำเน้นรูป
ที่มา วิโรจ นาคชาตรี (2567)

ภาพ 4 สักเอวถึงขาของชาวบ้านทั่วไป และผู้มีฐานะ
ที่มา วิโรจ นาคชาตรี (2567)

ภาพ 5 สักเฉพาะรูป แสดงฐานานุรูปของบุคคลสถานะรอง และเด็ก
ที่มา วิโรจ นาคชาตรี (2567)

ตาราง 1 จำแนกประเภทรูปแบบการสักที่ปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังวัดพระสิงห์

ประเภท	ลักษณะทางทัศนศิลป์	บริบททางสังคมของผู้สัก (ตามภาพ)
สักขาลายเว้นระยะรูป	ลวดลายที่มีพื้นที่ว่างระหว่างลายอย่างชัดเจน	ชาวบ้าน, คนทั่วไป, ผู้ติดตาม
สักขาคำ (สับหมึกขาดัน)	การสักทึบด้วยหมึกสีดำเข้มตั้งแต่เอวถึงเข่า	บุคคลชั้นสูง, นักรบ
สักขาลายดำเน้นรูป	พื้นหลังเป็นสีดำทึบ มีลวดลายเด่น คือ มอม และคลื่น	ทหาร, ราชนครักษ์, ผู้มีอำนาจ
สักเฉพาะรูป	ลวดลายเฉพาะจุดบนผิวหนังที่ไม่ได้สักเต็มพื้นที่	บุคคลสถานะรอง หรือในสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการ

ในด้าน ประติมานวิทยาและความหมายของสัญลักษณ์ พบว่าลวดลายที่ใช้ในการสักมิใช่เพียงการตกแต่งเพื่อความงาม แต่เป็นสัญลักษณ์อันทรงพลังที่มาจากจักรวาลวิทยาแบบผสมผสานระหว่างความเชื่อเรื่องผี ศาสนาพราหมณ์ และพระพุทธศาสนา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อมอบพลังและเกราะป้องกันให้แก่ผู้สัก สัญลักษณ์สำคัญ ได้แก่ มอม ซึ่งเป็นสัตว์หิมพานต์คล้ายสิงโต ทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ การปรากฏของมอมทั้งในสถาปัตยกรรมวัด และบนร่างกายมนุษย์ คือ การแสดงออกถึงการนำพลังแห่งการพิทักษ์นั้นมาไว้กับตัว

ภาพ 6 มอม ในวัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา วิโรจ นาคชาตรี (2567)

แมวเป็นสัญลักษณ์แห่งความว่องไว เฉลียวฉลาด ปราดเปรียว อมตะ และนกยูงเป็นสัญลักษณ์ของความสูงศักดิ์และความงาม มักเกี่ยวข้องกับชนชั้นปกครองและพระอาทิตย์

นอกจากนี้ การวางสักร่วมกับยันต์โดยทั่วไป ที่เรียกว่า “สักยันต์” โดยตำแหน่งของรอยสักยังมีความสำคัญ โดยมีการแบ่งลำดับชั้นของร่างกายอย่างชัดเจน ตั้งแต่ส่วนศักดิ์สิทธิ์ (ศีรษะ) ไปจนถึงส่วน (ขา) ยันต์ศักดิ์สิทธิ์จะถูกสักไว้บนศีรษะ สัตว์ผู้พิทักษ์บนแผ่นหลัง และการสักขาลายอยู่ต่ำกว่าเอวลงมา ซึ่งเป็น “ไวยากรณ์แห่งการวางตำแหน่ง” ที่สำคัญ

โมเดลการจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์

จากผลการวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมได้นำไปสู่การพัฒนาโมเดลการจัดการทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการระบุอัตลักษณ์สำคัญที่มีศักยภาพ และการวางกรอบการจัดการเชิงจริยธรรมเพื่อการประยุกต์ใช้ในเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ภาพ 7 หุ่นต้นแบบลายสัก ขวาท่อนหลัง ซ้ายของศราวุธ แวงงาม

ที่มา วิโรจ นาคชาตรี (2567)

ภาพ 8 สมุดบันทึกต้นแบบลายสัก ของพระศุภชัย ชยสุโก

ที่มา วิโรจ นาคชาตรี (2567)

ภาพ 9 หุ่นต้นแบบลายสัก จากพงศธร บัวคำปัน ณ สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพทิศ จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา วิโรจ นาคชาตรี (2567)

1) อัตลักษณ์ลายสักล้านนา กับ ศักยภาพในเศรษฐกิจสร้างสรรค์

จากการจัดเวทีเสวนาและการสัมภาษณ์กลุ่มย่อยกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่า รูปที่ใช้สักในปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่รับรู้ร่วมกันว่าเป็นอัตลักษณ์สำคัญของล้านนาและมีศักยภาพสูงในการนำไปพัฒนาต่อยอด มี 4 รูป คือ มอม แมว นกยูงและปะลู่ อย่างไรก็ตาม ลายปะลู่ ไม่ปรากฏในภาพจิตรกรรมวัดพระสิงห์ ซึ่งเชื่อว่าเดิมเป็นรอยสักของชาวล้านนา-ไทลื้อ-และกลุ่มชนที่อยู่บริเวณภูเขาใช้สักต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน (ศราวุธ แวงงาม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 18 พฤษภาคม 2567)

ภาพ 10 มอม แมว นกยูง ปะลู

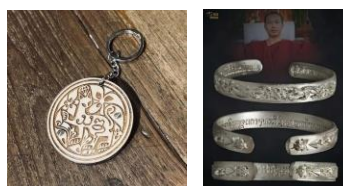
ที่มา วิโรจ นาคชาติรี (2567)

“มอม” จึงเป็นที่ยอมรับว่าเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นที่สุดของการสลักลัณนา และมีศักยภาพในการสร้างมูลค่าเพิ่มของสัญลักษณ์เหล่านี้ เช่นเดียวกันกับการใช้ภาพ “ปูม่านยาม่าน” ซึ่งมีลายสีกเป็นองค์ประกอบสำคัญบนสินค้าของที่ระลึกในจังหวัดน่าน ซึ่งมีผลอย่างมากต่อการค้าและการท่องเที่ยว หรือการใช้รูป “มอม” เป็นสัญลักษณ์ของร้านค้าในจังหวัดพะเยา ซึ่งสามารถดึงดูดลูกค้าได้เป็นอย่างดี (ปณิดา สุคำ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 พฤษภาคม 2567) สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่าทุนทางวัฒนธรรมจากลายสีกสามารถทำหน้าที่เป็นซอฟต์แวร์ (Soft Power) ที่มีประสิทธิภาพได้

ภาพ 11 ป้ายร้านค้า รูปมอม เขียนด้วยอักษรลัณนา “ปิ ยัง มะ มะ” ณ วัดสบเกียง จังหวัดพะเยา

ที่มา วิโรจ นาคชาติรี (2567)

ภาพ 12 พวงกุญแจ กำไลมอม ของพระศุภชัย ชยสุโก

ที่มา วิโรจ นาคชาติรี (2567)

ภาพ 13 เสื้อ กระเป๋าผ้าลายมอม ของศราวุธ แววงาม

ที่มา วิโรจ นาคชาติรี (2567)

2) โมเดลการจัดการทุนทางวัฒนธรรมและข้อเสนอแนะเชิงจริยธรรม

เพื่อป้องกันไม่ให้ทุนทางวัฒนธรรมลายสักลายกลายเป็นเครื่องมือสำหรับการฉวยและแสวงหาประโยชน์ทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงเสนอโมเดลการจัดการที่ตั้งอยู่บนกรอบจริยธรรมที่เข้มแข็ง โดยใช้ข้อมูลจากกรณีศึกษาการจัดการมรดกวัฒนธรรมของชนพื้นเมืองทั่วโลก เช่น ชาวเมารีในนิวซีแลนด์ หรือรอยสักของชาวโชนู การสักลายในญี่ปุ่น และเสนอโมเดลการจัดการมรดกการสักล้านนา ดังนี้

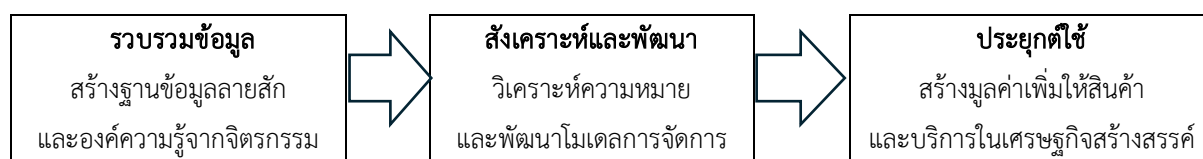
1) จัดตั้งสภามรดกวัฒนธรรมล้านนา โดยสภามรดกวัฒนธรรมจะประกอบด้วยครูสัก ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลฐานข้อมูลดิจิทัล

2) ใช้ระบบการเข้าถึงแบบลำดับขั้น การเข้าถึงสาธารณะจะจำกัดอยู่เพื่อวัตถุประสงค์ทางการศึกษา การใช้สวดลายในเชิงพาณิชย์จะต้องยื่นคำร้องต่อสภามรดกวัฒนธรรมล้านนา เพื่อให้แน่ใจว่ามีการปรึกษาหารือและมีข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์กับชุมชนต้นกำเนิด

3) พัฒนาระบบ "เครื่องหมายการค้าทางวัฒนธรรม" สร้างเครื่องหมายรับรองความถูกต้องสำหรับผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาโดยใช้โมเดลการจัดการ ภายใต้การอนุมัติของสภา เพื่อรับประกันแก่ผู้บริโภคว่าผลิตภัณฑ์นั้นเคารพต่อประเพณีดั้งเดิม

4) บูรณาการข้อมูลแหล่งที่มาและบริบท ทุกการออกแบบในฐานข้อมูลจะต้องเชื่อมโยงกับแหล่งที่มา เช่น "วัดพระสิงห์ ผนังทิศเหนือ รูปทหาร" ความหมายที่รับรู้ และข้อจำกัดในการใช้งาน เช่น "สวดลายศักดิ์สิทธิ์ ห้ามใช้ต่ำกว่าเอว" ซึ่งเป็นการต่อต้านกระบวนการลดทอนบริบทที่มาพร้อมกับการแปรสภาพเป็นสินค้าโดยตรง

โมเดลการจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่ออนุรักษ์และต่อยอดอย่างยั่งยืน

ภาพ 14 การจัดการที่เชื่อมโยงมรดกที่จับต้องได้ (จิตรกรรม) เข้ากับมรดกที่จับต้องไม่ได้ (องค์ความรู้) เพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์ในเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ทีมา วิโรจ นาคชาติ (2567)

ผลการวิจัย

การวิจัยบรรลุดังวัตถุประสงค์ทั้งสามประการ โดยสามารถศึกษาและจัดทำฐานข้อมูลอัตลักษณ์ลายสักลายจากจิตรกรรมฝาผนังวัดพระสิงห์ได้สำเร็จ พบว่าลายสักละ 4 ประเภทหลักที่สะท้อนสถานะทางสังคมในอดีต และมีสัญลักษณ์สำคัญ เช่น มอม แมว และนกยูง ที่มีความหมายเชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่องอำนาจและการป้องกัน จากองค์ความรู้นี้ งานวิจัยได้พัฒนาโมเดลการจัดการทุนทางวัฒนธรรมที่ประกอบด้วยฐานข้อมูล

ลายสักและกรอบการจัดการเชิงจริยธรรม ซึ่งเป็นแนวทางในการนำทุนทางวัฒนธรรมนี้ไปประยุกต์ใช้ในเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการของจังหวัดเชียงใหม่

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และสมมติฐานที่ตั้งไว้ทุกประการ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การศึกษาอัตลักษณ์ รูปแบบ และความหมายของลายสักขาลาย

ผลการวิจัยยืนยันสมมติฐานที่ว่าจิตรกรรมฝาผนังวัดพระสิงห์เป็นคลังข้อมูลสำคัญของทุนทางวัฒนธรรมการสักขาลาย (Bock, 1986) ที่สามารถใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการอนุรักษ์และพัฒนาการตลาดวัฒนธรรม (UNESCO, 2003) สำหรับลายสักสามารถจำแนกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ สักขาลายวันระยงรูป สักขาคำ สักขาลายดำเนินรูป และสักเฉพาะรูป แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ารูปแบบการสักมีความสัมพันธ์กับสถานะทางสังคมของผู้สักในอดีต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นทางสังคม (Social Construct) ของฮอลล์และดูเกย์ (Hall & du Gay, 1996)

การถอดรหัสสัญลักษณ์ของสัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น มอม แมว และนกยูง ยังชี้ให้เห็นถึงการผสมผสานความเชื่อทางพระพุทธศาสนา พราหมณ์ และความเชื่อดั้งเดิม ซึ่งเป็นการยืนยันว่าลายสักเป็นมากกว่าเครื่องประดับ แต่เป็น "แบบฉบับ" (Text) ที่บันทึกโลกทัศน์และคติความเชื่อของสังคมล้านนาในยุคนั้นไว้

ประเด็นที่ 2 การพัฒนาโมเดลการจัดการทุนทางวัฒนธรรม

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าองค์ความรู้ที่กระจุกกระจายอยู่ในจิตรกรรมฝาผนังสามารถนำมาสังเคราะห์และพัฒนาเป็น "โมเดลการจัดการทุนทางวัฒนธรรม" ที่เป็นระบบได้จริง ซึ่งเป็นการยืนยันสมมติฐานข้อที่ 2 โมเดลที่นำเสนอซึ่งประกอบด้วยฐานข้อมูลลายสัก การระบุอัตลักษณ์เด่น (มอม, แมว, ปะลู, นกยูง) และกรอบการจัดการเชิงจริยธรรม ถือเป็นการสร้างสะพานเชื่อมระหว่างมรดกที่จับต้องได้ (จิตรกรรม) และมรดกที่จับต้องไม่ได้ (องค์ความรู้เรื่องการสัก) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการอนุรักษ์อย่างยั่งยืนตามแนวทางของยูเนสโก (UNESCO, 2003)

ประเด็นที่ 3 การประยุกต์ใช้ในเศรษฐกิจสร้างสรรค์และ Soft Power

ผลการวิจัยสนับสนุนสมมติฐานข้อที่ 3 โดยชี้ให้เห็นว่าโมเดลการจัดการที่พัฒนาขึ้นสามารถเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้จริง กรณีศึกษาความสำเร็จของสินค้าที่ระลึก "ปูม่านยาม่าน" และร้านกาแฟ "มอม" เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นว่าทุนทางวัฒนธรรมจากลายสักสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและทำหน้าที่เป็นซอฟต์แวร์พาวเวอร์ (Soft Power) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังสะท้อนถึงความท้าทายตามแนวคิด "อุตสาหกรรมวัฒนธรรม" ที่ว่าการแปรรูปวัฒนธรรมให้เป็นสินค้า อาจนำไปสู่การลดทอนคุณค่าดั้งเดิม ดังนั้น ข้อเสนอแนะเชิงจริยธรรมที่ได้จากบทเรียนของชนพื้นเมืองอื่นๆ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์

ข้อเสนอแนะ

- 1) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ควรพิจารณานำโมเดลการจัดการที่นำเสนอไปปรับใช้ เพื่อสร้างกรอบการทำงานที่ชัดเจนในการคุ้มครองและส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมลายสักล้านนา
- 2) ผู้ประกอบการและนักออกแบบ ควรใช้ฐานข้อมูลและแนวทางจากงานวิจัยนี้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เคารพต่อต้นทุนทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างสินค้าที่มีเรื่องราว มีอัตลักษณ์ และมีความยั่งยืน
- 3) สำหรับการวิจัยในอนาคต ควรมีการขยายผลการศึกษาไปยังจิตรกรรมฝาผนังในวัดอื่น ๆ ของล้านนา เพื่อสร้างฐานข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และควรมีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อสำรวจการรับรู้และทัศนคติของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจากลายสักล้านนา

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

การจัดทำฐานข้อมูลลายสักขาลายอย่างเป็นระบบ โดยจำแนกลดทอนจากจิตรกรรมวัดพระสิงห์ออกเป็น 4 ประเภทหลักตามสถานะทางสังคม และระบุสัญลักษณ์ที่มีศักยภาพสูงเชิงเศรษฐกิจ 4 ชนิด คือ มอม, แมว, ปะลู และนกยูง โดยเฉพาะ “มอม” ที่ถูกยกให้เป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นที่สุด สำหรับการพัฒนาโมเดลการจัดการทุนทางวัฒนธรรม องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญที่สุดคือ “โมเดลการจัดการทุนทางวัฒนธรรมลายสักขาลายล้านนา” ซึ่งเป็นต้นแบบที่เชื่อมโยงมรดกที่จับต้องได้ (จิตรกรรม) เข้ากับมรดกที่จับต้องไม่ได้ (องค์ความรู้เรื่องการสัก) โมเดลนี้ประกอบด้วยฐานข้อมูลลายสักพร้อมการวิเคราะห์ความหมาย และกรอบการจัดการเชิงจริยธรรมที่เสนอให้มีการจัดตั้งสมาคมรดกวัฒนธรรม ใช้ระบบการเข้าถึงฐานข้อมูลแบบลำดับขั้น และพัฒนาระบบ “เครื่องหมายการค้าทางวัฒนธรรม” เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเคารพต่อรากเหง้าทางวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ พงษ์กุล และปณต นวลใส. (2566). การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์ ลักขาลายกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 6(3), 42-55. https://so02.tcithaijo.org/index.php/human_dru/article/view/265707
- กฤษฎา พรหมเวช และปรีชญา ชุ่มนาเสียว. (2567). การสักยันต์ในฐานะซอฟต์แวร์ของชาวไทย. *วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์*, 43(1), 175-194. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/huru/article/view/274031>

- จันทกานต์ สิทธีราช, ธนพร หมูคำ, ศรีวิไล พลมณี และประเทือง ทินรัตน์. (2564). การดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์*, 40(1), 23-48.
<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/huru/article/view/252610>
- ธนาวุฒิ ฤทธิ์ช่วย. (2560). *กระบวนการสื่อสารเพื่อสืบต่อวัฒนธรรมการสักล้านนา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พรรษา เครือคล้าย และนพดล อินทร์จันทร์. (2565). การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากลายสักยันต์ไทยสำหรับกลุ่มคนเจนเอเรชั่นวาย. *วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี*, 5 (1), 72-81. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/ISSC/article/view/250660>
- พระวิรัตน์ จันทโก (ศรีคำมนตรี). (2550) *การศีกษาวิเคราะห์คุณค่าทางสุนทรียะในศิลปะลายสัก*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Adorno, T. W., & Horkheimer, M. (2002). *Dialectic of enlightenment: Philosophical fragments* (E. Jephcott, Trans.). Stanford University Press. (Original work published 1944)
- Bock, C. A. (1986). *Temples and elephants: Travels in Siam in 1881-1882*. Oxford University Press. (Original work published 1884).
- Hall, S., & du Gay, P. (1996). *Questions of Cultural Identity*. London: Sage Publications.
<https://ich.unesco.org/en/what-is-intangible-heritage-00003>
- UNESCO. (2003). *Text of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*. <https://ich.unesco.org/en/convention>